

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

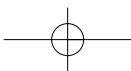
σίτος [= τα δημητριακά, (από τον 4ο αι. μ.Χ.) το σιτάρι, η τροφή]
 [στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *σίτον*]

Αρχαία Ελληνική - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	ἡ σιτεία [= η παροχή τροφής] ὁ σιτευτής ἡ σίτησις < σιτῶ τὸ σιτίον	τὸ σιτάριον (-ι) [= (α.ε.) μικρή ποσότητα δημητριακών, τεμάχιο ἄρτου, λίγη τροφή, (ν.ε.) σιτάρι] σιτευτός [= καλοθρεμμένος] σιτεύω [= (α.ε.) παρέχω σιτάρι και γενικώς τροφή, (ν.ε.) γίνομαι τρυφερότερος, ωριμάζω] σιτηρός (πληθ. τὰ σιτηρά) σιτίζω ἡ σίτισις (-η) < σιτίζω ὁ σιτισμός	σταράτος σταρένιος σ(ι)ταρήθρα σίτεμα σιτιστής
	σύνθετα	σιταγωγός ὁ σιτάρχης ἡ σιτοθήκη ὁ σιτοκάπηλος [= ο σιτέμπορος] σιτολογῶ ὁ σιτονόμος ὁ σιτοποιός ὁ σιτοπώλης σιτοφάγος σιτοφόρος ὁ σιτοφύλαξ σύσσιτος	τὸ σιτηρέσιον (-ιο) [= μισθός στρατιώτη για αγορά τροφής] σιτοβολών(-ώνας) [= (α.ε.) αποθήκη δημητριακών, (ν.ε.) περιοχή που παράγει πολύ σιτάρι] ἡ σιτοδεία ἄσιτος ἐπισιτίζω ὁ ἐπισιτισμός παράσιτος (ν.ε. το παράσιτο) παρασιτῶ τὸ συσσίτιον (-ο)	σιτάλευρο σιταποθήκη σιταρόσπορος σ(ι)ταρότοπος σιτέμπορος σιτοκαλλιέργεια σιτοπαραγωγός αραβόσιτος οικόσιτος παράσιτο παρασιτισμός παρασιτοκτόνος υποσιτίζω, υποσιτίζομαι υπερσιτισμός υποσιτισμός

Ασκήσεις

1. Να επιλέξετε από τη δεύτερη και τρίτη στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα λέξεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με μεταφορική σημασία και να γράψετε με καθεμία από αυτές μια πρόταση στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά με κατάλληλες λέξεις της ν.ε. από τον Λεξιλογικό Πίνακα:
 - α. Τα λουλούδια σου είναι γεμάτα _____.
 - β. Ο φούρνος της γειτονιάς μου έχει πολύ νόστιμα _____ παξιμάδια.
 - γ. Είναι ειλικρινής άνθρωπος και τα λόγια του είναι πάντοτε _____.
 - δ. Πολλά παιδιά της Κατοχής αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα υγείας ως ενήλικοι εξαιτίας του _____ τους στα πρώτα χρόνια της ζωής τους.
 - ε. Ο Δήμος θα οργανώσει τα Χριστούγεννα _____ για τους απόρους.
 - στ. Για να γίνει καλό το φαγητό, πρέπει να αφήσεις το κρέας να _____.

B2. Ετυμολογικά

Παρασύνθετα

Οι λέξεις που δεν παράγονται από απλές λέξεις (βλ. Παραγωγή) αλλά από σύνθετες λέγονται **παρασύνθετες λέξεις** ή **παρασύνθετα**,

π.χ. από τη σύνθετη λέξη *ζωγράφος* (< *ζωή* + *γράφω*) προέρχεται η παρασύνθετη λέξη *ζωγραφῶ*.

Τα παρασύνθετα είναι συνήθως:

Ρήματα (κυρίως σε -έω):

π.χ. *εὖ* + *δαίμων*: σύνθετο *εὐδαίμων*,
παρασύνθετο *εὐδαιμονῶ*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχεραίνω*

Ουσιαστικά αφηρημένα ή ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπο:

π.χ. *εὖ* + *γένος*: σύνθετο *εὐγενής*,
παρασύνθετο *εὐγένεια*
δυσ- + *χείρ*: σύνθετο *δυσχερής*,
παρασύνθετο *δυσχέρεια*

Ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος ή και άλλα:

π.χ. *διά* + *αἰρέω*, -ῶ: σύνθετο *διαιρέω*,
-ῶ, παρασύνθετο *διαιρετός*
διά + *φαίνομαι*: σύνθετο *διαφαινομαι*,
παρασύνθετο *διαφανής*

Μερικά παρασύνθετα παράγονται από δύο ή περισσότερες λέξεις που συνήθως λέγονται μαζί και αποτελούν μία έννοια, αλλά δεν ενώνονται σε μία σύνθετη λέξη,

π.χ. ἄρειος Πάγος: παρασύνθετο ἄρεοπαγίτης.

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε από τα συνθετικά που σας δίνονται σύνθετες λέξεις και τα αντίστοιχα παρασύνθετα ουσιαστικά και ρήματα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>εὖ</i> + <i>δαίμων</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>εὖ</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ουσ.)
<i>δυσ-</i> + <i>τύχη</i>	ὁ	(ουσ.) (ρῆμα)
<i>ναῦς</i> + <i>μάχομαι</i>	ὁ	(ουσ.) (ρῆμα)
<i>νόμος</i> + <i>τίθημι</i>	ὁ	(ρῆμα)
<i>μακρός</i> + <i>θυμός</i>	ὁ	(ρῆμα)
<i>καλλι-</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρῆμα)

2. Αφού πρώτα σχηματίσετε στη δεύτερη στήλη σύνθετες λέξεις με τα ουσιαστικά του κειμένου που σας δίνονται στην πρώτη στήλη, να γράψετε τα παρασύνθετά τους στην τρίτη στήλη του πίνακα:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
<i>φίλος</i> + <i>σοφία</i>	ὁ	(ρῆμα)
<i>φίλος</i> + <i>φρήν</i>	ὁ	(ρῆμα)
<i>φίλος</i> + <i>τιμή</i>	ὁ	(ρῆμα) (ουσ.)
<i>λόγος</i> + <i>γράφω</i>	ὁ	(ρῆμα) (ουσ.)
<i>καρπός</i> + <i>φέρω</i>	ὁ	(ρῆμα)

3. Να συμπληρώσετε τα κενά της δεύτερης στήλης του πίνακα με τις σύνθετες λέξεις από τις οποίες προέρχονται τα παρασύνθετα ρήματα της τρίτης στήλης, και τα κενά της τρίτης στήλης με τα παρασύνθετα ρήματα που σχηματίζονται από τις σύνθετες λέξεις που δίνονται στη δεύτερη στήλη:

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παρασύνθετη λέξη
σῖτος + τρώγω (θ. φαγ-)	σιτοφάγος	
σῖτος + φέρω		σιτοφορῶ
σῖτος + δίδωμι (θ. δο-)	σιτοδότης	
σῖτος + λέγω		σιτολογῶ
σῖτος + ἄγω		σιταγωγῶ

Γ. Γραμματική

Υποτακτική βαρύτονων ρημάτων μέσης φωνής

Οι τύποι *προσφερόμεθα, ἤδηται, τρέφεται, λαιίνηται* και *ἠδώμεθα* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι υποτακτικής μέσης φωνής.

Χαρακτηριστικά θεματικά φωνήεντα της υποτακτικής του ενεστώτα και του αορίστου της μέσης φωνής είναι το *ω* και το *η*, όπως και στην ενεργητική φωνή.

Υποτακτική ενεστώτα

παύ-**ω**μαι
παύ-**η**
παύ-**η**ται
παυ-**ώ**μεθα
παύ-**η**σθε
παύ-**ων**ται

Υποτακτική αορίστου

παύ-**σ**-**ω**μαι
παύ-**σ**-**η**
παύ-**σ**-**η**ται
παυ-**σ**-**ώ**μεθα
παύ-**σ**-**η**σθε
παύ-**σ**-**ων**ται

Για τον σχηματισμό και την κλίση της υποτακτικής αορίστου μέσης φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούνται οι ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ. *πράττομαι* → *πράξωμαι*, *βλάπτομαι* → *βλάψωμαι*, *σφύζομαι* → *σώσωμαι*.

Η υποτακτική του παρακειμένου μέσης φωνής σχηματίζεται περιφραστικά από τη μετοχή παρακειμένου μέσης φωνής του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί*.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου μ.φ. του ρ. *λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου μ.φ.

λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον	_____	λελυμένοι, λελυμένα, λελυμένα	_____
»	»	»	»
»	»	»	»

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την υποτακτική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου των ρημάτων *θεραπεύομαι*, *φυλάττομαι*, *ρίπτομαι*, *ψεύδομαι*.
2. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους οριστικής στην υποτακτική του ίδιου χρόνου διατηρώντας το πρόσωπο και τον αριθμό:

διαλέλυσθε	_____	πέπρακται	_____
ἐπαύσαντο	_____	βλάβτομαι	_____
πειθόμεθα	_____	ἀπήλλαχθε	_____
ἐγράψω	_____	ἐκομισάμεθα	_____

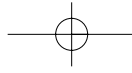
3. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση:

- α. Δέομαι οὖν ὑμῶν καταψηφίσασθαι (= να καταδικάσετε με την ψήφο σας) Λεωχάρους, ἔν' ἃ ἡμῖν οἱ πρόγονοι κατέλιπον (= κληροδότησαν) ἡμεῖς _____ (κομίζομαι, αορ.) καὶ μὴ μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔχωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα.
- β. Ἐκεῖ μὲν γὰρ γέγραπται τὰ τεῖχη καθαιρεῖν (= να γκρεμίσουμε), ἐν δὲ τοῖσδε ἔξεστιν (= εἶναι δυνατόν) οἰκοδομεῖν· ναῦς ἐκεῖ μὲν δώδεκα κεκτῆσθαι, νῦν δ' ὅποσας ἂν ὑμεῖς _____ (βούλομαι, ενεστ.).
- γ. Ὅστις ἂν οὖν ὑμῶν _____ (βούλομαι, ενεστ.) ἢ οἰκονομικός ἢ δημηγορικός ἢ στρατηγικός γενέσθαι ἢ ὅμοιος Ἀχιλλεῖ ἢ Αἴαντι ἢ Νέστορι ἢ Ὀδυσσεῖ, ἐμὲ θεραπευέτω (= ας με ακολουθήσει).
- δ. Ἦν δ' ἐλευθεροῦντες _____ (φαίνομαι, ενεστ.), τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔξετε.

4. Να αντιστοιχίσετε τους ρηματικούς τύπους της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώριση που τους αντιστοιχεί στη στήλη Β':

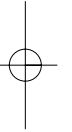
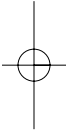
Α'	Β'
γεγραμμένοι ἦτε	α' πληθ. υποτ. αορ.
ἀντιταξώμεθα	β' πληθ. υποτ. παρακ.
ὑποδέξονται	γ' πληθ. υποτ. αορ.
ἄφηται	γ' εν. υποτ. παρακ.
βεβουλευμένον ἦ	γ' εν. υποτ. αορ.
πιστεύη	β' εν. υποτ. ενεστ.

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τον σωστό τύπο υποτακτικής του ρήματος που δίνεται στην παραένθεση. Κατόπιν να αναγνωρίσετε συντακτικώς το είδος των μετοχών:

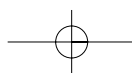
- α. Οὐδέν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς εἰρήνης γνωσθέντων (= από αυτά που αποφασίστηκαν), ἢν μὴ ἡμεῖς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς _____ (βουλευόμεαι, αόρ.).
- β. Ἴνα τοίνυν μὴ ἡμεῖς _____ (μάχομαι, ενεστ.) ἐν τοῖς λόγοις φίλοι ὄντες, ἀπόδεξαι (= να αποδεχθείς) μου ὃ λέγω.
- γ. Οὐ μόνον δὲ αὐτῶν ἔνεκα τῶν παρανομούντων, ἵνα δίκην διδῶσιν (= για να τιμωρούνται), ἐπιμελεῖσθαι ἄξιον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅπως τούτους ὀρῶντες δικαιότεροι καὶ σωφρονέστεροι _____ (γίγνομαι, ενεστ.).
- δ. Ἔστιν δ' οὐ χαλεπὸν τυχεῖν τούτων, ἢν ἐθελήσης κοινὸς ἅπασιν γενέσθαι καὶ _____ (παύομαι, αόρ.) ταῖς μὲν τῶν πόλεων οἰκείως ἔχων, πρὸς δὲ τὰς ἀλλοτρίως διακείμενος (= προς άλλες πόλεις να διακείσαι φιλικά και προς άλλες εχθρικά).
- ε. Ἦν δὲ ὑπὸ Ἡρας δι' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένος, ὅπως _____ (ἀνταγωνίζομαι, αόρ.) τῷ Ἡρακλεῖ.

Γνώσις βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Ἡθικά 916.8

Η γνώση είναι η μεγαλύτερη δόξα για τους ανθρώπους.

Ψηφιδωτό από τη Δήλο που απεικονίζει ερωτιδέα να χαλιναγωγεί δύο δελφίνια.

Απρόσκλητοι βοηθοί

Α. Κείμενο

Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ., βλ. και Ενότητα 1) στο έργο του *Περί ζώων ιδιότητος*, μέσα από διηγήσεις παράξενων ιστοριών που αφορούν τα διάφορα είδη του ζωικού βασιλείου, προωθεί τη στωική αντίληψη για τη σοφία της φύσης. Χαρακτηριστική είναι η διήγησή του για τη βοήθεια που προσφέρουν τα δελφίνια στους ψαράδες της Εύβοιας.

Οί Εύβοεῖς ἀλιεῖς τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι. Καὶ ἡ ἄγρᾳ τοιαύτῃ ἐστὶ. Τῆς πρώτης τῶν ἀκατίων κοίλας τινὰς ἐξαρθῶσιν ἐσχαρίδας πυρὸς ἐνακμάζοντος· καὶ εἰσὶ διαφανεῖς, ὡς καὶ στέγειν τὸ πῦρ καὶ μὴ κρύπτειν τὸ φῶς. Οἱ τοίνυν ἰχθύες δεδιότες τὴν αὐγὴν πλησιάζουσι μαθεῖν βουλόμενοι τοῦ φοβοῦντος σφᾶς τὴν αἰτίαν· εἶτα ἐκπλαγέντες πρὸς τινὶ πέτρᾳ ἠσυχάζουσι ἀθροοὶ παλλόμενοι τῷ δέει. Οἱ δὲ παρανηγόμενοι δελφῖνες τοὺς ἐξωτέρω τῶν ἰχθύων φοβοῦντες ὠθοῦσι καὶ τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν. Οὐκοῦν ἐκεῖνοι πιεζόμενοι πανταχόθεν καὶ τρόπον τινὰ κεκνυλωμένοι ἀλίσκονται. Καὶ οἱ δελφῖνες προσίασιν ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπίαν τὴν ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς, καὶ οἱ γε ἀλιεῖς πιστῶς καὶ εὐγνωμόνως ἀφίστανται τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους, εἰ βούλονται καὶ πάλιν σφίσι συμμάχους ἀκλήτους παρεῖναι.

Αἰλιανός, *Περί ζώων ιδιότητος* 2.8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τοῖς δελφῖσι ἰσομοιρίαν τῆς θήρας ἀπονέμουσι	δίνουν στα δελφίνια ἴσο μερίδιο (πβ. ν.ε.: μοίρα, μερίδιο, μερίδα, ἰσομερής) ἀπὸ τὴν ψαριά
ἢ ἄγρα	τὸ κυνήγι, ὁ τρόπος τοῦ ψαρέματος
τῆς πρόρας τῶν ἀκατίων ἐξαρτῶσιν (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἐξαρτάω, ἐξαρτῶ) ἐσχαρίδας	κρεμοῦν (πβ. ν.ε.: ἐξάρτημα, ἀνεξάρτητος) ἀπὸ τὴν πλώρη τῶν πλοιαρίων (πβ. ν.ε.: ἀκατος, ἀτμάκατος, τορπιλάκατος) μικρὲς σχάρες ποὺ πάνω τους καίει φωτιά
πυρὸς ἐνακμάζοντος	ὥστε νὰ προστατεύουν (πβ. ν.ε.: στέγη, στέγαστρο) τὴ φωτιά
ὡς στέγειν τὸ πῦρ	ἐπειδὴ φοβούνται τὴ λάμψη (πβ. ν.ε.: καταυγάζω, ἀπαύγασμα, λυκαυγές)
δεδιότες (μτχ. ρ. δέδοικα ἢ δέδια) τὴν αἰγὴν	φοβίζω
φοβέω, φοβῶ	ἐπειτα
εἶτα	σαστισμένα (πβ. ν.ε.: ἐκπληξη, ἐκπληκτικός)
ἐκπλαγέντες (μτχ. παθ. αορ. β' ρ. ἐκπλήττομαι)	κουρνιάζουν κοντὰ σε κάποιον βράχο
πρὸς τινι πέτρα ἡσυχάζουσιν	τρέμοντας (πβ. ν.ε.: παλμός) ἀπὸ τὸν φόβο τους
παλλόμενοι τῷ δέει	κολυμπῶ κοντὰ, συνοδεύω κολυμπώντας (πβ. ν.ε.: νηκτικός)
παρὰνῆχομαι	ἐμποδίζουν (πβ. ν.ε.: ἀναστολή, ἀνασταλτικός) νὰ ξεφύγουν (πβ. ν.ε.: ἀπόδραση)
τοῦ διαδιδράσκειν ἀναστέλλουσιν	ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές, ἀπὸ παντοῦ
πανταχόθεν	συλλαμβάνομαι (πβ. ν.ε.: ἄλωση, ἀιχμάλωτος)
ἀλίσκομαι	πλησιάζουν (πβ. ν.ε.: προσιτός, ἀμαξιτός)
προσίασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. πρόσειμι)	σαν νὰ ἀπαιτοῦν τὸ μερίδιο ἀπὸ τὸν κοινὸ μόχθο (πβ. ν.ε.: φιλόπονος, πόνημα) ποὺ τους οφείλεται γιὰ τὰ ψάρια ποὺ πιάστηκαν (πβ. ν.ε.: νομέας, νόμος, νομός)
ὡς ἀπαιτοῦντες τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν ἐπικαρπῖαν τὴν ὀφειλομένην σφίσιν ἐκ τῆς νομῆς	ἀποχωρίζονται (πβ. ν.ε.: ἀποστασία, ἀπόσταση, ἀποστάτης) γιὰ χάρη τῶν συντρόφων τους στο ψάρεμα τὸ μερίδιο (πβ. ν.ε.: μόριο, μερίδιο, μοίρα) ποὺ ἀναλογεῖ σε αὐτοῦς
ἀφίστανται (γ' εν. οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίσταμαι) τοῖς συνθήροις τοῦ δικαίου μέρους	ἀπρόσκλητος (πβ. ν.ε.: κλήση, κλητικός)
ὁ/ἡ ἄκλητος, τὸ ἄκλητον	παρευρίσκομαι, συντροφεύω (πβ. ν.ε.: παρουσία, παροντικός)
πάρειμι	

Ερωτήσεις

1. Πῶς ψάρευαν οἱ ψαράδες τῆς Εὐβοίας;
2. Με ποῖον τρόπο ἀντιδρῶν τὰ ψάρια στο τέχνασμα τῶν ψαράδων καὶ πῶς βοηθοῦν στο ψάρεμα τὰ δελφίνια ποὺ παρακολουθοῦν τὴ σκηνή;
3. Πῶς εκφράζουν τὴν ευγνωμοσύνη τους πρὸς τὰ δελφίνια οἱ ψαράδες;
4. Ποια τεχνικὴ ψαρέματος ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀκόμα στὶς μέρες μας σας θυμίζει ἡ περιγραφή τοῦ Αἰλιανού;

Ἡ τοιχογραφία τοῦ ψαρά ἀπὸ τὸ Αἰρωτήρι τῆς Θήρας

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

νέμω [= μοιράζω, δίνω σε κάποιον αυτό που του ανήκει]
 [στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: *ἀπονέμουσι* και *νομῆς*]

Αρχαία Ελληνική - - - - - **Αρχαία / Νέα Ελληνική** - - - - - **Νέα Ελληνική**

Ομόρριζα	απλά	νομεύω [= βόσκω] νόμιος [= αυτός που ανήκει στον βοσκό] νεμεσίζομαι [= οργίζομαι]	ὁ νομός [= τόπος βοσκῆς, διοικητική διαίρεση] ὁ νομάς (γεν. -άδος) νομαδικός ὁ νομεύς (-έας) ἡ νομή νόμιμος ἡ νομιμότης (-ητα) νομικός ἡ νέμεσις (-η) νομίζω τὸ νόμισμα	νομικίστικος
	σύνθετα	ἰσονομοῦμαι	νομοθετῶ ὁ νομάρχης νομομαθής ὁ ἀγορανόμος ὁ ἀγρονόμος ἡ ἀντινομία ὁ ἀστρονόμος ὁ ἀστυνόμος αὐτόνομος ἔκνομος ἄνομος ἔννομος σύννομος ἡ εὐνομία ὁ κληρονόμος ὁ οἰκονόμος τὸ προνόμιον (-ιο) χειρονομῶ ἀπονέμω ὁ διανομεύς (-έας)	νομιάτρος νομιμοποιῶ νομιμόφρων νομισματοκοπέιο νομοπαρασκευαστικός νομοτέλεια νομότυπος βιβλιοθηκονόμος δασονόμος δικονομία δημοσιονομικός προνομοῦχος στρατονόμος τροχονόμος υγειονομία

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της ν.ε. (στήλη Α') με την απόδοσή τους (στήλη Β'):

Α'	Β'
1. σύννομος	α. αυτός που έχει κάποιο προνόμιο
2. νομοτέλεια	β. γιατρός που εποπτεύει ως δημόσιος υπάλληλος θέματα υγείας των κατοίκων ενός νομού της χώρας
3. υγειονομία	γ. σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τη διαδικασία απονομῆς δικαιοσύνης
4. νομιάτρος	δ. η λειτουργία κάποιου πράγματος σύμφωνα με απαράβατους κανόνες
5. δικονομία	ε. ο σύμφωνος με τον νόμο
6. προνομιοῦχος	στ. κρατική υπηρεσία που φροντίζει τη δημόσια υγεία

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του πίνακα με ομόρριζες μεταξύ τους λέξεις της α.ε.:

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
νομοθετέω, νομοθετώ	ὄ τὸ ἦ	
	ὁ ἀγορανόμος ἦ	
	ὁ ἀστυνόμος ἦ	
κληρονομέω, κληρονομῶ	ὄ ἦ	
διανέμω	ἦ	
ἀπονέμω	ἦ	
	ἦ	αὐτόνομος

B2. Ετυμολογικά

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων

Οι λέξεις της Αρχαίας Ελληνικής, όπως είδατε μέχρι τώρα, σχηματίστηκαν άλλες με παραγωγή και άλλες με σύνθεση. Αρκετές λέξεις όμως σχηματίστηκαν και με δύο άλλους τρόπους: α) την **ονοματοποιία** και β) την **αλλαγή του γραμματικού είδους** ή αλλιώς **καταχρηστική παραγωγή**.

Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων	Ονοματοποιία	Είναι ο σχηματισμός λέξεων (ονομάτων ή ρημάτων) από μίμηση ήχων. Οι λέξεις αυτές λέγονται ονοματοποιημένες . Σχηματίστηκαν από: α) μίμηση φυσικών ήχων π.χ. βομβέω, βομβῶ < βόμβος (= βαθύς και υπόκωφος ήχος). β) μίμηση ήχων ή θορύβων τους οποίους προκαλούν αντικείμενα π.χ. κτυπέω, κτυπῶ < κτύπος. γ) μίμηση ανθρώπινων επιφωνημάτων π.χ. αιάζω (= θρηνῶ) < αίαί. δ) μίμηση της φωνής των ζώων π.χ. βληχάομαι, βληχῶμαι (= βελάζω, για αιγοπρόβατα).
	Αλλαγή γραμματικού είδους	Όταν μία λέξη μεταπίπτει από ένα μέρος του λόγου σε άλλο, τότε υπάρχει αλλαγή του γραμματικού είδους ή αλλιώς καταχρηστική παραγωγή . Π.χ., στη φράση «μαντική τέχνη» (όπου το <i>μαντική</i> ήταν επίθετο που προσδιόριζε το ουσ. <i>τέχνη</i>), μετά την παράλειψη του <i>τέχνη</i> το επίθετο πήρε τη θέση του. Η αλλαγή του γραμματικού είδους είναι συχνή σε: α) κύρια ονόματα , π.χ. Φαῖδρος < φαειρός, Λύσαν < μτχ. μέλλ. ρ. λύω β) τοπωνύμια , π.χ. Κεραμεικός < κεραμεικός γ) επίθετα ή μετοχές που χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά , π.χ. ἡ μουσική (ενν. τέχνη), ὁ σοφός (ενν. ἄνθρωπος) δ) επιθετικές μετοχές που χρησιμοποιούνται ως επίθετα , π.χ. ὁ λάμπων ἥλιος (αντί: ὁ λαμπρός).

Μεταφορική χρήση λέξεων

Οι λέξεις, εκτός από την αρχική, την κυριολεκτική σημασία τους, παίρνουν συχνά και μια **μεταφορική σημασία**, μία διαφορετική δηλαδή, παραλλαγμένη σημασία, η οποία χαρακτηρίζεται από περισσότερη ζωντάνια.

Μεταφορικά χρησιμοποιούνται:

- α) **ουσιαστικά**: ὄ ποιμὴν = ο βοσκός / μτφ. ο ηγεμόνας, ο στρατηγός
τὸ ἔαρ = η άνοιξη / μτφ. η αρχή, το ξεκίνημα πράγματος

- β) επίθετα:** μαλακός = μαλακός / μτφ. ήπιος, μειλίχιος, πράος
γ) ρήματα: ἀνθέω, ἀνθῶ = ανθίζω / μτφ. ακμάζω
 στέγω = στεγάζω, σκεπάζω / μτφ. αντέχω, υποφέρω
δ) επιρρήματα: βαρέως (= βαριά) / βαρέως φέρω τι = υπομένο κάτι με δυσκολία
ε) προθέσεις: ἀμφί = και από τα δύο μέρη / μτφ. περίπου
 περί = ολόγυρα / μτφ. περίπου.

Ασκήσεις

1. Να αντιστοιχίσετε τις ονοματοποιημένες λέξεις της στήλης Α' με την ερμηνεία τους από τη στήλη Β', ώστε να φανεί ο τρόπος σχηματισμού τους:

A'	B'
1. τρίζω	α. φωνάζω (για κοράκια)
2. βρονχάομαι, βρονχῶμαι	β. μουγκρίζω (για λιοντάρια)
3. κράζω ή κρώζω	γ. κάνω ήχο σαν τρίζιμο

2. Να εξηγήσετε τις αλλαγές γραμματικού είδους στις ακόλουθες λέξεις:

ἡ τριήρης < ἡ τριήρης ναῦς
 ἡ ῥητορικὴ < ἡ ῥητορικὴ τέχνη
 τὸ παρελθόν < μτχ. αορ. ρ. παρέρχομαι
 οἱ ἄριστοι < οἱ ἄριστοι πολῖται
 οἱ ἀπόντες < οἱ ἀπόντες ἄνθρωποι
 ὁ Πύρρος < πυρρός (= ξανθοκόκκινος)
 ἡ πλατεῖα < ἡ πλατεῖα ὁδός

3. Να βρείτε την κυριολεκτική και τη μεταφορική σημασία των παρακάτω λέξεων της α.ε.: κοῦφος, ταπεινώ-
 ταπεινῶ, συστέλλω, τιμή, ἀσθενής, πέλαγος. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

Γ. Σύνταξη

Όπως διδαχθήκατε στην Α' Γυμνασίου, οι επαυξημένες προτάσεις πέραν των βασικών όρων περιέχουν και προσδιορισμούς.

Τα είδη των προσδιορισμών

Οι προσδιορισμοί διακρίνονται σε **ονοματικούς**, που προσδιορίζουν τους ονοματικούς όρους μιας πρότασης (Υ, Α, Κ), και σε **επιρρηματικούς**, που προσδιορίζουν το ρήμα ή άλλα ρηματικά στοιχεία μιας πρότασης (απα-
 ρέμφατα και μετοχές), καθώς και άλλους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

